

คณบายชออบ

อัสระ: กอองสามสี่

คนชายขอบ :
กรณีศึกษาวิถีชีวิตของผู้นับถือนิกายออร์ทอดอกซ์
ในเขตเมืองและชนบท
ของบึงฉลวย จังหวัดสุพรรณบุรี

อัคร: กองสามสี*

“บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 465-511 การพัฒนาเมืองและชนบท (urban and rural development) ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งผู้ศึกษาได้สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2547”

*อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ความสำคัญ

ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตก (westernization and modernization) นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ตามคำแนะนำของคณะผู้เชี่ยวชาญจากธนาคารโลกสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ได้ทำให้สภาพสังคมไทยโดยรวมมีความเจริญรุดหน้าอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการความสะดวกสบายในการเดินทาง การอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่มีอย่างไม่จำกัด และไม่ด้อยไปกว่าประเทศตะวันตกหรือประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย

อย่างไรก็ตาม ความทันสมัยของสังคมไทยมิได้เกิดขึ้นทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ หากแต่กระจุกตัวอยู่เฉพาะบริเวณที่เป็น “เขตเมือง” (urban area) ซึ่งก็เป็นได้เพียงเขตเทศบาลตามหน่วยการปกครองท้องถิ่นเท่านั้น ผลกระทบทางอ้อมประการหนึ่งที่ผู้บริหารประเทศไม่ได้ตระหนักในการดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ การหลั่งไหลของคนไทยจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมืองโดยหันหลังให้กับอาชีพเกษตรกรรมตามแนวทางของบรรพบุรุษมาชายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อหวังค่าจ้างจำนวนไม่มากนักเพื่อนำไปซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยตามกระแสโลกาภิวัตน์จึงเป็นสิ่งที่พบเห็นได้บ่อย หากแต่ภาคอุตสาหกรรมในเขตเมืองไม่สามารถรองรับจำนวนเกษตรกรที่ต้องการเปลี่ยนสถานภาพเป็นแรงงานรับจ้างได้ทั้งหมด ผู้คนจำนวนหนึ่งจึงต้องกลับภูมิลำเนาไปทำเกษตรเหมือนในอดีต แต่ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้สูญเสียที่ดินทำกินของตนไปจนหมดสิ้น คนเหล่านี้จึงต้องเร่ร่อนหาที่กร้างหรือที่พังกอขายราคาถูกในเขตเมืองแล้วหันมาประกอบอาชีพอิสระด้วยการรับจ้างทั่วไปเก็บขยะ

หาบเร่แผงลอย เร่ขายของ ฯลฯ เพื่อให้ได้เงินมาประทังชีวิตไปในแต่ละวัน คนเหล่านี้จึงถูกจัดว่าเป็น “คนชายขอบ” (marginal people) ในเขตเมือง

เทศบาลนครสงขลาจัดเป็นเขตเมืองอีกพื้นที่หนึ่งที่เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ หาดชลาทัศน์ซึ่งมีแนวทอดยาวทางทิศตะวันออกไปบรรจบกับหาดสมิหลา และแหลมสนอ่อน ซึ่งมีผู้ประกอบการอาชีพเร่ขายของอยู่เป็นจำนวนมากในแต่ละวัน การศึกษาวิถีชีวิตของบุคคลเหล่านี้จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการทำความเข้าใจกระบวนการที่สังคมเมืองได้สร้างบุคคลเหล่านี้ให้อยู่ชายขอบของสังคมอันจะเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาเมืองและการจัดการอย่างเป็นระบบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของผู้ประกอบการอาชีพเร่ขายของบริเวณหาดชลาทัศน์ เทศบาลนครสงขลา ในมิติทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง
2. เพื่อความเข้าใจถึงแบบแผนและกระบวนการที่ได้สร้างให้ผู้ประกอบการอาชีพเร่ขายของกลายเป็นกลุ่มคนชายขอบในเขตเมือง

วิธีการศึกษา

1. ระเบียบวิธีที่ใช้ กระบวนการเชิงคุณภาพ (qualitative paradigm) โดยศึกษาตามแนวทางของ grounded theory เพื่อแสดงให้เห็นถึงแบบแผน องค์ประกอบ และการเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ของ

“การสร้างคนชายขอบ” ในเขตเมือง เพื่อพรรณาวลีชีวิตของผู้ประกอบอาชีพเร่ขายของ

2. กรอบแนวคิด

2.1 คนชายขอบ (maginal people) เป็นกลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางทั้งในทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม ในทางภูมิศาสตร์ “คนชายขอบ” มักจะเป็นกลุ่มคนที่ต้องเคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาตั้งเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานการประกอบอาชีพหรือวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การกีดกัน และการเอารัดเอาเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ซึ่งอยู่อาศัยในดินแดน หรือเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน ในทางสังคม วัฒนธรรม “คนชายขอบ” ย่อมกลายเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมใหม่ วัฒนธรรมประจำกลุ่มจึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับ หรือได้รับการเลือกปฏิบัติจากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก การเรียนรู้การปรับตัวและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อที่จะเอาตัวรอดหรือมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าว จึงเป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่ในวัฒนธรรม ชายขอบ (สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา, 2542 : 21)

2.1.2 ความเป็นชายขอบ (maginality) ความเป็นชายขอบโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจการเมือง หมายถึง ผู้คนที่ด้อยอำนาจ (the powerless) คนที่ตกเป็นเบี้ยล่างของคนกลุ่มใหญ่ (the subordinate) และคนยากไร้ (the have not) และเมื่อคนเหล่านี้เป็นชาติพันธุ์คนกลุ่มน้อย เพศด้อย และไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในสังคม หรือเรียกรวม ๆ ว่า มีสถานะเป็น “คนอื่น” (the others) อีกด้วยแล้ว จึงทำให้คนเหล่านี้

ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกีดกันออกซ้ำแล้วซ้ำเล่า (multiple exclusion) หรือเป็นคนชายขอบในพหุมิติ (multiple marginality) จึงแทบจะกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของคนเหล่านี้เท่ากับศูนย์ (ชูศักดิ์ วิทยาภัก, 2541 : 17-18)

นักสังคมศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เรียกรวม ๆ กันว่าเป็นคนด้อยโอกาส (subaltern group) ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ กลุ่มน้อย ผู้หญิง คนพิการ พวกรักร่วมเพศ และแม้แต่ชาวไร่ชาวนาที่ในสังคมไทยอาจกล่าวได้ว่าเป็นมวลชนชายขอบของสังคมใหญ่ (the marginal mass) คนเหล่านี้มักจะถูกกีดกันหรือเบียดขับออกจากสังคม (the excluded or marginalized) ไม่ว่าจะเป็นในบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติพันธุ์กลุ่มน้อยที่มักเรียกกันในวาทกรรมการพัฒนาว่าเป็นกลุ่มคนโลกที่สี่ (the forth world)

2.1.3 ทฤษฎีองค์ประกอบ (compositional theory) : วิถีชีวิตแบบเมืองเป็นวิถีชีวิตหลายแบบ โดยผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมืองอาจแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.1.3.1 กลุ่มจักรวาลนิยม ประกอบด้วย ปัญญาชน ศิลปิน นักดนตรี นักประพันธ์ นิสิตนักศึกษา และผู้ประกอบวิชาชีพสาขาต่าง ๆ คนกลุ่มนี้เลือกอาศัยอยู่ในเมืองเพื่ออยู่ใกล้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านวัฒนธรรม คนกลุ่มนี้มีภักดีตัวออกห่างจากเพื่อนบ้าน และให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัว การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นมักอยู่บนพื้นฐานความสนใจและผลประโยชน์ร่วมกัน

2.1.3.2 กลุ่มผู้ที่เป็นโสดหรือกลุ่มคู่สมรสที่ไม่มีบุตร กลุ่มนี้มักจะเช่าห้องพักที่อยู่ห่างไกลจากผู้ปกครองแต่ใกล้สถานที่ทำงานและแหล่งเริงรมย์ แต่เมื่อผู้ที่เป็นโสดสมรสและคู่สมรสมีบุตรแล้วก็มักจะขยับขยายออกสู่ชานเมือง ส่วนผู้ที่เป็นโสดถาวรมักจะปักหลักอาศัยอยู่ในเขตเมืองตลอดไป

2.1.3.3 กลุ่มชาวบ้านชาติพันธุ์ เป็นกลุ่มที่มีภูมิวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ยึดมั่นกับความเชื่อทางศาสนาและสายใยในครอบครัว และหวาดระแวงคนภายนอก

2.1.3.4 กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วยคนจนเมือง คนที่ถูกรบกวนทางอารมณ์ คนที่ไม่สมประกอบ หรือคนที่ครอบครัวแตกแยก คนเหล่านี้อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดหรือแหล่งเสื่อมโทรม

2.1.3.5 กลุ่มติดกับและกลุ่มลดชั้น เมื่อย่านที่อยู่อาศัยถูกรุกล้ำโดยกลุ่มคนที่มีสถานภาพต่ำกว่าหรือถูกดัดแปลงไปทำหน้าที่ด้านอื่น คนส่วนหนึ่งจะย้ายออกไปหาที่อยู่ใหม่ แต่คนอีกส่วนหนึ่งจะยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นต่อไป เพราะไม่สบายย้ายออกไปเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจไม่อำนวยหรือเนื่องจากยึดติดกับที่อยู่เดิม อาจเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “กลุ่มติดกับ” สำหรับกลุ่มลดชั้นคือกลุ่มที่ตั้งต้นชีวิตในเขตเมืองชั้นในด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่าแต่ถูกบีบให้มิสถานภาพต่ำลง เช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยเงินบำนาญเลี้ยงชีพ เป็นต้น

2.1.4 แบบจำลองโครงสร้างการใช้ที่ดินของเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของ T.G.McGee (ครองชัย หัตถา, 2526 : 66-72)

McGee กล่าวว่าเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเมืองผสมระหว่างแบบดั้งเดิมคือแบบก่อนอุตสาหกรรมรวมเข้ากับเมืองสมัยใหม่แบบตะวันตก ทำให้ลักษณะทางเศรษฐกิจของเมืองแบ่งเป็นสองระบบ คือ

2.1.4.1 เศรษฐกิจระบบตลาดนัด ซึ่งหมายถึงการค้าขายโดยพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกัน เป็นการค้าแบบตัวต่อตัวระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

2.1.4.2 เศรษฐกิจระบบบริษัทแบบนายทุน เป็นระบบเศรษฐกิจแบบตะวันตกที่การค้าและอุตสาหกรรมจะกระทำผ่านสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเป็นทางการให้เหมาะสมกับอาชีพพิเศษแต่ละชนิด

นอกจากนี้ภายในตัวเมืองยังมีการใช้ที่ดินแบบผสมที่ยุ่งเหยิงมาก ที่อยู่ของคนรวยคนจนอยู่เคียงข้างกันไป สลับกับหมู่บ้านจัดสรรใหม่ ๆ ก็อยู่ในแถบเดียวกัน ย่านการค้าแบบพื้นเมือง และย่านการค้าแบบตะวันตกก็มีกระจุกกระจายอยู่ทั่วไป ตลาดสดจะมีอยู่ในที่ที่ประชากรอยู่หนาแน่น รอบ ๆ ตลาดและตามถนนสายต่าง ๆ จะมีแม่ค้า พ่อค้า หาบเร่ขายของนานาชนิด

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 คนชายขอบ : ชีวิตและชุมชนของคนงานไทยในญี่ปุ่น (สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิติอาษา, 2543) ผู้ศึกษาใช้เวลาในการศึกษาภาคสนามในชุมชนคนงานไทยแห่งหนึ่งเป็นเวลา 2 เดือน และมีประสบการณ์ในวันธรรมดญี่ปุ่นระยะเวลาหนึ่ง งานวิจัยนี้พยายามนำเสนอผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตและชุมชนของคนงานไทย โดยใช้ข้อมูล

จากการศึกษาภาคสนามและเอกสารชั้นรองอื่น ๆ ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชายขอบ และชุมชนชายขอบเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์คนงานข้ามชาติภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการต่อรองทางวัฒนธรรมที่กลุ่มคนงานข้ามชาติต้องเผชิญในการทำงานและเอาตัวรอดในต่างประเทศ งานวิจัยนี้เสนอความเห็นว่าคุณงานไทยในญี่ปุ่นต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด คนงานไทยมีชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมชายขอบ ซึ่งเกิดจากการต่อรองผลผสมผสาน และปรับเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมญี่ปุ่นและวัฒนธรรมบริโคเนียนของสังคมโลกสมัยใหม่ ชุมชนคนงานไทย เป็นชุมชนของคนที่มีความหลากหลายและความสนใจร่วมกัน ขณะเดียวกันก็เป็นชุมชนในจินตนาการที่เชื่อมโยงถึงกันและกันด้วยสำนึกทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและความผูกพันกับประเทศไทยซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนอยู่ตลอดเวลา การสร้างชุมชนในลักษณะดังกล่าว มีความเป็นไปได้เพราะพลังอำนาจของเงินและเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร การคมนาคม สิ่งตีพิมพ์ สื่อบันเทิง อาหาร แฟชั่น และเครื่องประดับ พระพุทธรูปและวัตถุมงคลประเภทต่าง ๆ

2.2.2 สถานการณ์คนจนและการจัดการแก้ปัญหา
คนจนในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ (วิจิตร ระวิวงศ์, วิไลวัลย์ กฤษณภุติ และประดิษฐ์ ศิลานูตร, 2543) งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อคนจน วิเคราะห์การปรับตัวของคนจน และวิธีการแก้ไขปัญหาของคนจนในสถานการณ์วิกฤต โดยกำหนดขอบเขตของคนจนไว้ 3 กลุ่ม คือ คนจนเมือง คนจนชนบท และผู้ถูกเลิกจ้างทั้งในเมืองและชนบท กลุ่มละ 300 คน ศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น และศรีสะเกษ โดยสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม การรวบรวมข้อมูล

จากกลุ่มตัวอย่างข้างต้นใช้วิธีสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการจัดกลุ่มสนทนาหรือระดมสมองจากฝ่ายผู้รับบริการ (คนจน) และผู้ให้บริการ (หน่วยงานของรัฐและเอกชน)

ผลการศึกษาพบว่า หลังภาวะวิกฤตเศรษฐกิจคนจนได้รับผลกระทบทั้งด้านรายได้ที่ลดลง รายจ่ายเพิ่มขึ้น หนี้สินที่เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งกลายเป็นผู้ถูกเลิกจ้าง วิถีชีวิตต้องเปลี่ยนไป มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและต่อสุขภาพจิตบางส่วนได้กลับไปสู่ตลาดแรงงานแห่งใหม่ซึ่งอาจมีรายได้น้อยกว่าเดิม มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากกว่าเดิม คนจนได้ปรับตัวเพื่อความอยู่รอด แต่ผลจากราคาน้ำมันเชื้อเพลิงอันเป็นพื้นฐานในการผลิต การอุปโภคบริโภค การดำรงชีวิตและการคมนาคมขนส่งที่ขึ้นราคาหลายครั้งติดต่อกันเมื่อปลายปี พ.ศ. 2543 ยิ่งซ้ำเติมคนจนซึ่งมีรายได้น้อยต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่ผลักดันโดยกลไกและระบบธุรกิจตลาดยิ่งขึ้น ปัญหาคนจนเป็นปัญหาอันยิ่งใหญ่ของประเทศ ที่ไม่อาจฝากความหวังไว้กับภาครัฐแต่เพียงด้านเดียว ทุกฝ่ายจึงควรหันมาดำเนินการช่วยเหลือคนจนอย่างจริงจัง เพราะถ้าสถานการณ์ถึงที่สุดแล้วคนจนจะรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สมัชชาคนจน สมัชชาเกษตรกรรายย่อย กลุ่มต่อต้านโครงการของรัฐและเอกชนเพื่อแก้ปัญหาของตนเองซึ่งบางครั้งอาจก่อความรุนแรง ดังนั้นภาครัฐและเอกชนจึงควรหันมาศึกษาและหาทางแก้ปัญหาคนจน ซึ่งควรมีมาตรการทั้งระยะสั้นและระยะยาวตามมา

2.2.3 คนจนในวิกฤตเศรษฐกิจ : บทนิยามว่าด้วย

“ความยากจน” จาก “ความเป็นอยู่” (ศุภีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2543) งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการสะท้อน “วาทกรรม” เรื่อง “ความยากจน” โดยถอดรหัสหมายจาก “ความเป็นอยู่” ในทัศนะของชาวบ้านที่มองชุมชน

ของเขาเอง ระหว่างคนจนในเมืองกับคนจนในชนบท โดยเลือกศึกษาเปรียบเทียบใน 2 พื้นที่คือ ชุมชนแออัดเก่าแก่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กับคนจนในชุมชนชนบทซึ่งเป็นชุมชนชาวนา ณ บ้านชายพรุ ตำบลดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นตัวอย่างกรณีศึกษา ผลการศึกษาพบว่ามีความแตกต่างในการนิยามความยากจนจาก “ความเป็นอยู่” ระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท อยู่หลายประเด็น นอกจากนั้นยังพบว่าผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อชุมชนแออัดเมืองดูจะมีความรุนแรงมากกว่าชุมชนชนบท ทั้งนี้เพราะชุมชนแออัดในเมืองมีการพึ่งพิงทุนและทรัพยากรจากภายนอกสูง มีฐานการรองรับจากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเหนียวแน่นน้อยกว่าชุมชนในชนบท

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบลึก (indept interview) โดยใช้แนวคำถาม (interview guide) ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น และการมีส่วนร่วมในฐานะที่ผู้สังเกต (participant as observer)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การจัดจำแนกประเภท (taxonomy) การอุปนัยเชิงวิเคราะห์ (analytical induction) และการตีความ (interpretation) ปรัชญาการตีความโดยอาศัยการบรรยายแบบเข้มข้น (thick description)

ผลการศึกษา

1. ภาพรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเร่ขายของ

ผู้ประกอบการอาชีพเร่ขายของบริเวณหาดชลาทัศน์ตั้งแต่ชุมชนเก้าเส้งจนถึงแหลมสนอ่อน อาจแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มใหญ่ ๆ ตามบริบททางเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1.1 กลุ่มรถเข็น รถซาเล้ง กลุ่มอาชีพที่พบเห็นเป็นประจำ มีการลงทุนค่อนข้างสูง และต้องเสียค่าเช่าที่ขายของให้กับเทศบาลนครสงขลาวันละ 10-20 บาท แล้วแต่ขนาดของพื้นที่ที่ใช้ เนื่องจากต้องลงทุนที่ค่อนข้างสูงทำให้ผู้ประกอบการอาชีพในกลุ่มนี้เกือบทั้งหมดเป็นคนพื้นเพจังหวัดสงขลา แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ดีมีเครื่องประดับจำพวกสร้อยแหวน ตุ้มหูทอง ส่วนผู้ชายก็ผูกนาฬิกาข้อมือ บางคนก็พกโทรศัพท์ติดตามตัว ของที่ขายส่วนใหญ่จึงมีราคาปานกลางขึ้นไป เช่น อาหารทอดจำพวกกุ้ง ปลา ลูกชิ้นต่าง ๆ รวมถึงน้ำอัดลม ส้มตำ อาหารอีสานจำพวกลาบ น้ำตก ปีกไก่ขิง ย่าง เป็นต้น การขายของจำพวกนี้จึงไม่จำเป็นต้องย้ายหรือเปลี่ยนสถานที่ขายไปเรื่อย ๆ และมักจะขายทุกวัน ส่วนใหญ่จะตั้งขายในที่ที่มีคนจำนวนมากมาเที่ยวเป็นประจำ เช่น บริเวณแหลมสมิหลา (รูปปั้นนางเงือก) หรือบริเวณลานกว้างเรียบหาดชลาทัศน์ การประกอบอาชีพของกลุ่มนี้ถือเป็นอาชีพหลักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

1.2 กลุ่มชายของจิปาละ กลุ่มนี้พบได้ในช่วงเสาร์-อาทิตย์ ช่วงเย็น ๆ เท่านั้น ของที่ขายมีหลากหลายมาก และส่วนใหญ่เป็นสินค้าเพื่อความบันเทิงและเติมช่องว่างความสุขที่ยังไม่เต็มของชีวิต เช่น ตุ๊กตา ปู้นปั้นไว้ให้แต่งแต้มสีสัน ว่าวประเภทต่าง ๆ เสื้อยืดมีลายแสดงเอกลักษณ์ของสงขลา และมักวางขายตามริมหาด ผู้ขายไม่ได้ยึดอาชีพเหล่านี้เป็นหลัก

สังเกตจากการแต่งตัวที่ภูมิฐานและดูดีกว่ากลุ่มแรก ผู้ชาย ส่วนใหญ่มีพาหนะเป็นของตนเองจำพวกรถยนต์ รถกระบะ การพูดจาสุภาพ สีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส บุคลิกเป็นคนชั้นกลางและเป็นคนพื้นเพจังหวัดสงขลา อย่างเห็นได้ชัด กลุ่มนี้จึงประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เสริมในวันหยุดและพักผ่อนไปในตัว ส่วนวันธรรมดามีการทำงานที่มั่นคง จำพวกข้าราชการ นักธุรกิจ ห้างร้านต่าง ๆ

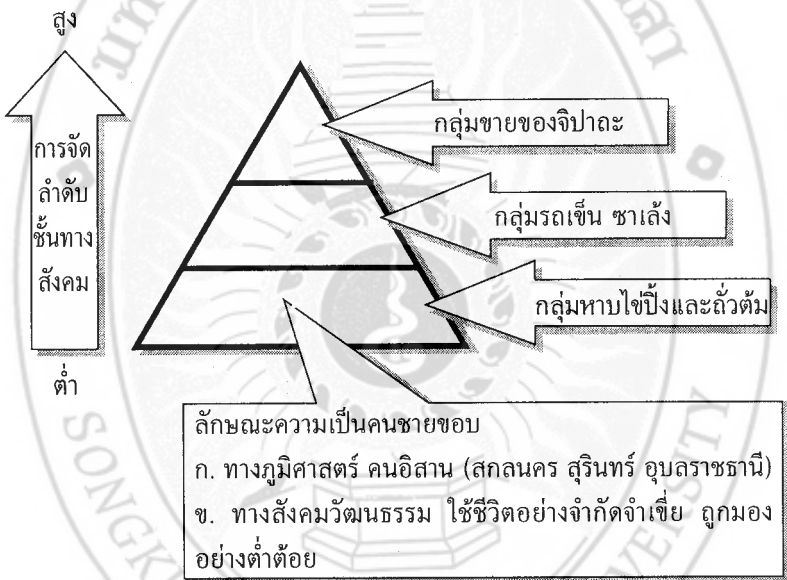
1.3 กลุ่มหาบไข่ปิ้งและถั่วต้ม กลุ่มนี้มีจำนวนมากอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะในช่วงเสาร์-อาทิตย์ นับได้เกือบ 50 ราย ทั้งผู้ชายและผู้หญิง และหาบเร่ขายอยู่ตลอดเวลา อาจนั่งพักในบางช่วง ทั้งหมดเป็นคนภาคอีสานเท่าที่ปรากฏเป็นคนจังหวัดสกลนคร สุรินทร์ และอุบลราชธานี แต่งกายด้วยเสื้อผ้าค่อนข้างเก่าและขาด สวมรองเท้าแตะ ไม่มีเครื่องประดับใด ๆ สีหน้าแววตาของคนเหล่านี้แม้จะพยายามยิ้มแย้มและพูดจาไพเราะกับลูกค้า แต่ก็แฝงไว้ด้วยความเหนื่อยอ่อนอย่างเห็นได้ชัด การพูดจากับลูกค้าใช้ภาษากลาง แต่กับผู้ประกอบอาชีพเดียวกันที่หาบผ่านมาจะหักทายเป็นภาษาอีสานเป็นหลักอันเป็นการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ (identity) ของกลุ่มตนอย่างเด่นชัด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในรอบปีจะพบเห็นคนกลุ่มนี้เฉพาะบางเดือนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะกลุ่มนี้มีการเคลื่อนย้าย (movement) กลับภูมิลำเนาอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลและฤดูทำนา

หากนำกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเร่ขายของทั้งสามกลุ่มมาจัดลำดับชั้นทางสังคม (social class) เพื่อวิเคราะห์หากกลุ่มที่มีลักษณะของคนชายขอบ จะพบว่ากลุ่มหาบไข่ปิ้งและถั่วต้มเป็นกลุ่มเดียวที่มีลักษณะความเป็นคนชายขอบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในทางภูมิศาสตร์ที่คนกลุ่มนี้

ได้เคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาเดิมเพื่อหางานทำ และในทางสังคมวัฒนธรรมที่คนกลุ่มนี้ต้องพยายามดิ้นรนหางานทำและใช้ชีวิตอย่างจำกัดจำเขี่ย รวมถึงถูกมองจากคนในพื้นที่ในลักษณะที่ต่ำต้อยกว่า ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงการจัดลำดับชั้นทางสังคมของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเร่ขายของ

2. ชีวิตประจำวันของกลุ่มคนชายขอบ

2.1 ตั้งแต่เช้า นอนแต่หัวค่ำ

ชีวิตประจำวันของกลุ่มหาบไข่ปิ้งและถั่วต้มจะต้องตื่นนอนแต่เช้าตรู่ ราวสามถึงสี่นาฬิกาของแต่ละวันเพื่อรีบไปซื้อถั่วลิสงที่ตลาดสดในราคาถังละ 170-180 บาท แล้วนำกลับมาต้มที่บ้าน หากตื่น

สายกว่านี้ก็จะไม่มีแล้วให้ซื้อมาต้มขาย ส่วนไข่ไก่ไม่ต้องไปซื้อเองแต่จะมีพ่อค้าจากร้านเกษตรชัยในตัวเมืองมาส่ง ในราคาแผงละ 60 บาท ในแต่ละแผงจะมีไข่ไก่ 30 ฟอง โดยจะไม่ไปซื้อเองที่ร้านเพราะราคาไม่แตกต่างกัน เมื่อคัดแล้วและต้มสุก และปิ้งไข่พอเป็นยางมะตูม (สุก ๆ ดิบ ๆ) ก็จะหอบออกเร่ขายราวเก้าถึงสิบโมงเช้า และกลับราวหนึ่งถึงสองทุ่ม แต่ถ้าขายหมดก่อนก็กลับก่อน โดยส่วนใหญ่จะเหมารถตุ๊ก ๆ กลับด้วยกัน

2.2 ชีวิตต้องเคลื่อนที่ด้วยเท้า

อาชีพหอบเร่ขายไข่ปิ้งและถั่วต้มเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในตัวของมัน ศาสตร์ในที่นี้หมายถึงพ่อค้าแม่ค้าคนใดรู้จักหรือชำนาญพื้นที่มาก รู้จักทุกซอกทุกซอยในตัวเมืองสกลนครก็ย่อมขายได้มากตามมา หากพ่อค้าแม่ค้าคนใดกลัวหลงทางหรือเพิ่งเริ่มทำอาชีพนี้ก็ย่อมขายได้น้อย ตัวอย่างเช่น พ่อค้าชาวสุรินทร์รายหนึ่งเริ่มขายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบันสามารถขายไข่ปิ้งได้สูงสุดถึงวันละ 7 แผง ซึ่งตกราว 200 กว่าลูก โดยขายในราคา 3 ลูก 10 บาท คิดเป็นรายได้ต่อวันมากถึง 600-700 บาท หักต้นทุนแล้วเหลือประมาณ 300 กว่าบาท ส่วนถั่วต้มขายได้วันละครึ่งถึงเป็นอย่างต่ำ โดยขายกระป๋องละ 10 บาท ในขณะที่พ่อค้าชาวสกลนคร อีกรายหนึ่งเพิ่งมาขายได้ไม่ถึงหนึ่งเดือน ขายไข่ปิ้งได้วันละไม่เกิน 3 แผง กำไรจึงเหลือราว 100 บาทต่อวัน ส่วนความเป็นศิลป์ของอาชีพนี้อยู่ที่ความกล้าเข้าหาลูกค้า จากการสังเกตพบว่าพ่อค้าแม่ค้าที่ขายได้มากส่วนใหญ่จะใช้วิธีหอบเข้าไปใกล้ ๆ กลุ่มผู้มาเที่ยวชายทะเลที่นั่นกันเป็นกลุ่ม ๆ แม่ค้าบางรายใช้วิธีการเอ่ยปากขายบางรายก็ใช้วิธีการบีบแตรเป็นระยะ ๆ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพนอกเหนือไปจากไขไก่และ
ถั่วลันเตาที่ต้องซื้อในแต่ละวันแล้วยังประกอบไปด้วยไม้คานและหาบ
อีกสองลูก ชุดเตาถ่านขนาดเล็กไว้อุ่นไข餅 ถาดหนึ่งใบใช้วางถั่วที่ต้มสุก
แล้ว ถูพลาสติกขนาดกลางใช้ใส่ไข餅และถั่วต้มให้ลูกค้า ถูพลาสติก
เล็ก ๆ ใช้บรรจุซอส ซอสถั่วเหลืองตราภูเขาทองขวดใหญ่ 1 ขวด ไว้กิน
กับไข餅 และเตรียงหนึ่งอันไว้บีบเรียกลูกค้า รวมต้นทุนทั้งหมดตกราว
หนึ่งพันบาทก็สามารถออกเรขายได้ซึ่งไม่แพงมากนักและอาจเป็นปัจจัย
หนึ่งที่ทำให้คนอีสานเลือกประกอบอาชีพนี้เป็นส่วนใหญ่

นอกจากศาสตร์และศิลป์แล้ว พละกำลังก็เป็นสิ่งสำคัญ การที่ต้อง
ออกเดินเรขายวันละเกือบสิบชั่วโมง และเดินไปเดินมาวันละหลาย
กิโลเมตรย่อมต้องการคนที่มีความมุ่งมั่นหรือไม่ก็ต้องจนตรอกจริง ๆ จึง
จะทำได้ พ่อค้าแม่ค้าบางคนออกเดินหาบขายตั้งแต่โรงพยาบาลประสาท
(เดิม) ผ่านชุมชนเก่าเส็งผ่านหาดชลาลัยคนไปจนถึงโรงแรมบีพีสมิลาทะเล
เข้าไปในตัวเมืองก็มี คนอีสานบางคนตัวเล็กเกินไปก็ไม่สามารถหาบขาย
ได้จึงต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น เป็นลูกจ้างขายของหน้าร้าน เป็นต้น

2.3 อยู่ง่าย กินง่าย

กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่มักอาศัยอยู่ด้วยกันในตัว
เมืองบริเวณหลังวัดโรงวาส โดยเช่าห้องแถวราคาถูกติดกันแต่แยกกันอยู่
เป็นคู่สามัคกรยา ค่าเช่าห้องตกเดือนละ 600-1,000 บาท คู่สามัคกรยา
ที่มายุ่งนานก็จะมีเครื่องใช้ไฟฟ้าจำพวกโทรทัศน์ วิทยุ แต่สำหรับคู่ที่เพิ่ง
มาใหม่ ๆ จะไม่มีสิ่งเหล่านี้ และไม่ค่อยให้ความสนใจ ทั้งนี้อาจเป็น
เพราะความเหน็ดเหนื่อย จากการทำงานและต้องตื่นนอนแต่เช้า ในเรื่อง
อาหารการกินก็เน้นอาหารอีสานง่าย ๆ เป็นหลัก จำพวก ส้มตำ ไก่ย่าง

ข้าวเหนียว ส่วนใหญ่ลื้ออมวงกินกัน บางคนประหยัดถึงขนาดที่ว่ามือเที่ยง ไม่ยอมกินข้าวเสียดด้วยซ้ำ และเคยมีคนอีสานคนหนึ่งหาบไซปิ้งขายแล้วป่วยหนักกลับไปเสียชีวิตที่ภาคอีสานเนื่องจากทำงานหนัก

3 กระบวนการสร้างคนมาขายขอบ : วัฏจักรที่ยังไม่มีวันสิ้นสุด

3.1 แบบแผนการเคลื่อนย้ายแรงงาน

กลุ่มคนอีสานที่หาบเร่ขายไซปิ้งส่วนใหญ่ต่างมีประสบการณ์ชีวิตที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือ จังหวัดสงขลาไม่ใช่ตัวเลือกอันดับแรกของการทำงาน หากแต่กลุ่มคนเหล่านี้มุ่งหน้าเข้าสู่กรุงเทพมหานครเป็นหลัก โดยเฉพาะในช่วงวัยหนุ่มสาว งานที่ทำคือรับจ้างขายแรงงานโดยเฉพาะงานก่อสร้าง ซึ่งทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นงานยกของ มัดลวด ขุดดิน เลื่อยไม้ ฯลฯ โดยได้ค่าแรงเป็นวัน (15 วัน) หรือเป็นเดือนแล้วแต่ผู้รับเหมาจะให้ แรงงานผู้ชายได้วัน 150 บาท ส่วนผู้หญิงถ้าทำงานใหม่ ๆ ได้วัน 95 บาท หากนายจ้างพิจารณาว่าตั้งใจทำงานก็จะเพิ่มให้เป็น 100 บาท แต่ในบางครั้งอาจต้องทำงานฟรีก็มีเพราะผู้รับเหมาเบี้ยวไม่ยอมจ่ายค่าแรง แต่พวกเขาก็ไม่กล้าแม้แต่จะไปร้องขอความเป็นธรรม จากหน่วยงานของรัฐเพราะกลัวจะไม่ปลอดภัย แม้ชีวิตความเป็นอยู่ในกรุงเทพฯ จะพอประทัง แต่ภายหลังจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำในช่วงปลายปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้ทำให้งานก่อสร้างลดน้อยลง คนอีสานเหล่านี้จึงหางานทำยากขึ้นภาคใต้จึงเป็นทางเลือกใหม่ในการหางานทำ โดยอาศัยคำบอกเล่าที่กินใจ (the great narrative) จากคนรุ่นก่อน ที่เคยมาทำงาน กล่าวว่างานขายไซปิ้งและลื้อต้มแกลบขายทะเลแถบภาคใต้เป็นงานที่รายได้ดีถ้ามีความขยันและไม่ต้องเป็นลูกน้องใคร ไม่มีใครมาเก็บค่าเช่าที่ขายของ ถ้าเหนื่อยก็พัก สภาพแวดล้อมในการทำงานก็สบายกว่า

ทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพฯ พ่อค้ารายหนึ่งเล่าว่าตนและภรรยาสามารถ
ประมาณเดือนละ 20,000 บาท ส่งกลับไปบ้านที่ภาคอีสานถึงเดือนละ
9,000 บาท 10,000 บาท

3.2 การเคลื่อนย้ายชั่วคราวไม่ใช่การตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

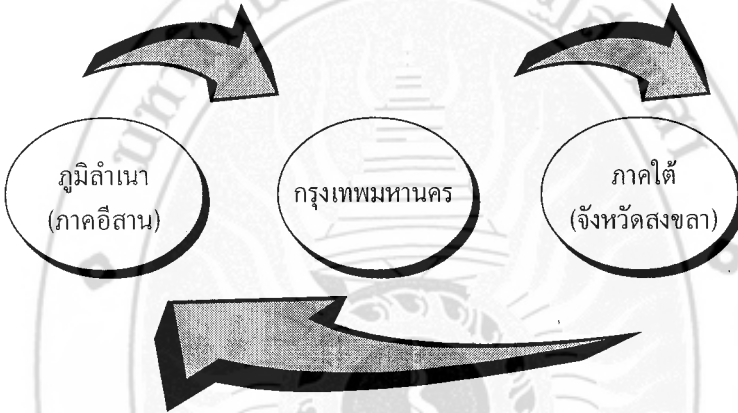
กลุ่มคนอีสานที่ประกอบอาชีพหาบเร่ขายไข่ปิ้งและ
ถั่วต้มเกือบทั้งหมดยังมีที่นาเป็นของตนเอง มากบ้างน้อยบ้างปะปนกันไป
บางครอบครัวมี 30 ไร่ บางครอบครัวอาจเหลือเพียง 3-4 ไร่ อาชีพที่หา
เลี้ยงตัวเองและครอบครัวจึงไม่ใช่การหาขายไข่ปิ้งและถั่วต้มเพียงอย่างเดียว
พวกเขาเดินทางกลับภูมิลำเนาภาคอีสานปีละไม่ต่ำกว่า 3-4 ครั้ง นอกจาก
การกลับบ้านในช่วงเทศกาลสงกรานต์และปีใหม่แล้วก็ยังกลับไปดำนาใน
ช่วงเดือนมิถุนายน และเกี่ยวข้าวในช่วงตุลาคมถึงพฤศจิกายน หากแต่
อาชีพหาบเร่ที่ภูมิลำเนาไม่ได้ทำให้พวกเขาหารายได้ดีที่สุดก็มีพ่อเลี้ยงตัวเอง
แต่ไม่พอเลี้ยงครอบครัว หรือส่งให้บุตรเรียนหนังสือ และไม่เหลือพอที่
จะนำไปขายแลกเอาเงินมาซื้อสินค้าอื่น ๆ ประกอบกับในช่วงว่างจากการ
ทำนาก็ไม่มีอาชีพอื่นใด แม้จะมีงานอื่นบ้างเช่นการถอนหญ้า (ถอนหญ้า
ที่ขึ้นแซมต้นข้าวในนา) แต่ก็ทำแค่ 3 วัน ก็แล้วเสร็จ ได้วัน 80 บาทเท่านั้น
ด้วยเหตุนี้จึงต้องเคลื่อนย้ายมาหางานยังต่างถิ่น แล้วส่งเงินกลับภูมิลำเนา
ของตน โดยปล่อยให้ผู้อาวุโสเลี้ยงดูบุตรและดูแลคินนาตามลำพัง และ
เมื่อถึงวันหนึ่งที่พวกเขาเป็นผู้อาวุโสบทบาทของคนขายขอบที่ว่านี้ก็ตกเป็น
ของคนรุ่นต่อไปตามคำบอกเล่าของพวกเขา ส่วนพวกเขาก็เข้าสวมบทบาท
(roletaking) ของผู้อาวุโสต่อไป แบบแผนวัฏจักรการเคลื่อนย้ายของคน
กลุ่มนี้อาจแสดงได้ตามแผนภาพต่อไป

แผนภาพที่ 2 แสดงแบบวัฏจักรการเคลื่อนย้ายแรงงานชั่วคราวของกลุ่มผู้ขายไข่ปิ้งและถั่วต้ม

ช่วงวัยรุ่น : เคลื่อนย้ายมาขาย
แรงงานในกรุงเทพฯ (ก่อสร้าง)

ช่วงผู้ใหญ่ : เคลื่อนย้ายมาประกอบ
อาชีพอิสระ (ไข่ปิ้งและถั่วต้ม)

ช่วงวัยสูงอายุ : กลับภูมิลำเนาเพื่อสืบต่อบทบาทของผู้สูงอายุ
(ดูแลไร่นาและเลี้ยงหลาน) และส่งมอบบทบาทแก่รุ่นถัดไป

3.3 การยอมรับตัวตนของความเป็นคนชายขอบ

กลุ่มคนอีสานเร่ขายไข่ปิ้งและถั่วต้มต่างยอมรับในความเป็นคนชายขอบของตน โดยเฉพาะการที่ต้องพลัดบ้านหรือจากถิ่นเดิมของตน อีกทั้งชีวิตความเป็นอยู่ในถิ่นใหม่แม้จะมีรายได้ดีแต่ก็ต้องทำงานด้วยความยากลำบาก ตกแดดตกฝน วันไหนไม่สบายก็ไม่มีรายได้ กลุ่มคนเหล่านี้ยอมรับในความยากจนของตนเมื่อเปรียบเทียบกับคนภาคใต้ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายกว่า ในขณะที่พวกเขาต้องทำงานอย่างหนักเพื่อเก็บเงินส่งกลับบ้าน แม่ค้าขายไข่ปิ้งชาวสกลนครคนหนึ่งกล่าวว่า

แม่ค้า : คนเขามีความสุขดีนะ (เธอกวาดสายตาไปรอบ ๆ คุณคนที่มานั่งเล่นบริเวณรอบ ๆ ลานดนตรี หาดชลาทัศน์ ซึ่งมีคนหลายกลุ่มกำลังล้อมกินอาหารดี ๆ ร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน)

ผู้วิจัย : ใช่ ใครว่าคนไทยจน ส่วนใหญ่รวยทั้งนั้น

แม่ค้า : ใช่

เช่นเดียวกับพ่อค้าขายไข่ปิ้งชาวสกลนครอีกคนที่ยื่นตาข้างหนึ่งเป็นต้อ กล่าวว่า

พ่อค้า : ไปตัดไม้ แล้วเศษไม้กระเด็นเข้าตา ตอนแรกพอขยี้ตาก็ขัด (เคือง) คิดว่าไม่เป็นอะไร ผ่านไป 2-3 วัน ก็ไปหาหมอ หมอบอกว่ามาช้าไป รักษาไม่ได้ ตอนนั้นก็ลอก (ตา) ไม่ได้ แต่ต้อก็ไม่โตขึ้นตาดำนะ ยังมองเห็น แต่ไม่ค่อยชัด เรามั่นคนจนทำอะไรก็ไม่ดีไปหมด คนรวยทำอะไรก็สะดวกนะ (บ่น)

3.4 เศรษฐกิจตกต่ำ กำลังซื้อของคนลดลง

แม้อาชีพเร่ขายไข่ปิ้งและถั่วต้มจะทำรายได้เป็นกอบเป็นกำให้แก่ชาวอีสานที่ขยันขันแข็ง แต่พ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้ต่างเห็นตรงกันว่าในปัจจุบันขายได้ไม่ค่อยดี ลู่วเมื่อ 3-4 ปีที่ผ่านมาไม่ได้ ก่อนหน้านั้นเคยขายได้วันละไม่ต่ำกว่า 300 ลูก (ราว 6-7 แผง) แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 150 ลูก หรือบางวัน 3 แผง ก็ขายไม่หมด พ่อค้ารายหนึ่งให้เหตุผลว่าเป็นเพราะคนเอาเงินไปเล่นหุ้นและหวยกันมากก็เลยต้องใช้ขายอย่างประหยัด ส่วนในช่วงวันเสาร์อาทิตย์แม้จะมีคนมาเที่ยวทะเลเยอะแต่พ่อค้าแม่ค้าก็เยอะตามไปด้วย คนภาคใต้เองก็หันมาเป็นพ่อค้าแม่ค้ากันมากขึ้น แม่ค้ารายหนึ่งยังแสดงความสนใจที่จะเปลี่ยนอาชีพไปทำงานโรงงาน คัดขนาดกึ่งตามที่ผู้ศึกษาแนะนำ

3.5 เศรษฐกิจระดับล่าง ไม่อาจพึ่งพิงรัฐ

แม้ในปัจจุบันรัฐบาลพยายามกระจายโอกาสและสร้างงานให้กับสังคมชนบท โดยเฉพาะกับภาคเกษตรกรรมเพื่อที่จะลดกระแสการย้ายถิ่น ไม่ว่าจะในลักษณะของกองทุนหมู่บ้านหรือธนาคารประชาชน แต่สำหรับกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้แล้วยังมองว่าสิ่งเหล่านี้ยากที่จะเอื้อมถึงหลายคนแสดงทัศนคติว่า ถ้าไปกู้ยืมแล้วจะเอาเงินที่ไหนไปส่งคืน บางคนมองว่ายุ่งยากและไม่อยากเข้าไปเกี่ยวข้อง ความคิดเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าปริมาณพลของสังคมการเมืองโดยเฉพาะตัวรัฐบาลยังไม่สามารถเข้าไปถึงหรือเชื่อมต่อกับปริมาณพลของประชาสังคมโดยเฉพาะคนในสังคมชนบทได้อย่างแท้จริง

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

กลุ่มคนชายขอบที่กล่าวถึงในที่นี้ หมายถึง พ่อค้าแม่ค้าชาวอีสานที่เร่ขายไข่ปิ้งและถั่วต้มบริเวณหาดชลาทัศน์จนถึงหาดสมิหลา ภายในเขตเทศบาลนครสงขลา โดยลักษณะความเป็นคนชายขอบของพวกเขาเกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่คนกลุ่มนี้ได้เคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาเดิมเพื่อหางานทำ และปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่คนกลุ่มนี้ต้องพยายามดิ้นรนหางานทำและใช้ชีวิตอย่างจำกัดจำเขี่ย รวมถึงถูกมองจากคนในพื้นที่ในลักษณะที่ต่ำต้อยกว่า

กระบวนการสร้างคนชายขอบที่เกิดขึ้นกับคนกลุ่มนี้เป็นผลมาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ หากแต่การพัฒนาดังกล่าวกลับกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเขตเมืองและไปไม่ถึงสังคมชนบท ทำให้คน

ชนบทต้องเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาทำงานในเมืองซ้ำร้ายภาคอุตสาหกรรมในสังคมเมืองยังไม่สามารถรองรับผู้คนจำนวนมากที่หลั่งไหล ทำให้คนชนบทจำนวนหนึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มียานพาหนะ การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อรักษาชีวิตให้อยู่รอดด้วยการประกอบอาชีพอิสระจึงเกิดขึ้นตามมา

งานวิจัยฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงแบบแผนการเคลื่อนย้ายแรงงานชาวอีสานที่นำไปสู่ความเป็นคนชายขอบในลักษณะของวัฏจักร กล่าวคือปรากฏการณ์สร้างคนชายขอบไม่ได้เป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคอีสาน เข้าสู่กรุงเทพมหานครแต่เพียงอย่างเดียว หากยังเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายจากกรุงเทพมหานครหรือภาคอีสานไปสู่ภาคใต้อีกต่อหนึ่งด้วยเช่นกัน

การทำความเข้าใจวิถีชีวิตตลอดจนแบบแผนและกระบวนการสร้างคนชายขอบในการวิจัยครั้งนี้จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น อันได้แก่การเกิดขึ้นของชุมชนชายขอบ (marginal community) ในสังคมไทยต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ครองชัย หัตถา.2526. **มนุษยนิเวศวิทยา**. ปัตตานี ; มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ชูศักดิ์ วิทยาภัค. (บก).2541. “บทนำ : สังคมศาสตร์กับการศึกษาคนชายขอบ”, **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่** 11:1, น. 17-18.
- วิจิตร ระวีวงศ์, วิไลวัลย์ กฤษณภูติ และประดิษฐ์ ศิลาบุตร 2543 “สถานการณ์คนจนและการจัดการแก้ปัญหาคนจนในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ” ในสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2543 **เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยาครั้งที่ 1 ประเด็นปัญหาและผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนา กรุงเทพฯ**
- วิไล วงศ์ลีปชาติ.2539. “วิถีชีวิตแบบเมือง : ทางเลือกที่ไม่อาจเลี่ยง” **วารสารประชากรศาสตร์**. ปีที่ 12 (มีนาคม 2539), หน้า 1-20.
- ศุภีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ. 2543 “คนจนในวิกฤตเศรษฐกิจ : บทนิยามว่าด้วย “ความยากจน” จาก “ความเป็นอยู่” ในสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2543 **เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1 ประเด็นปัญหาและผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนา กรุงเทพฯ**
- สุรียา สมุทรคุปต์และพัฒณา กิติอาษา. 2542. **มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์ : รวมบทความ นครราชสีมา : หอ้งไทยศึกษานิตน์. สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี**

สุรียา สมุทคุปต์และพัฒนา กิติอาษา. 2543. “คนชายขอบ : ชีวิตและชุมชนของคนงานไทยในญี่ปุ่น” ใน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2543. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1 ประเด็นการเคลื่อนย้ายประชากรทั้งในและนอกประเทศ กรุงเทพฯ

